

Ayni Haklarda Belirlilik İlkesinin İstisnaları

Exceptions of the Principle of Certainty in Real Rights

Erman BENLİ*

Öz

Ayni hakkın üçüncü kişilere karşı etkili olabilmesi için, üçüncü kişilerce tanınıp seçilebilmesi gerekir. Belirlilik ilkesi bu amaca hizmet eder. Bununla birlikte, belirlilik ilkesi istisnası olmayan bir ilke değildir. Belirlilik ilkesinin istisnaları iki grupta toplanabilir. Birincisi, toptan isteme ve götürü işleme dayalı istisnalardır. Bunlar; toplu rehin, öncelenmiş hükmen teslim, kat mülkiyeti, döner malvarlığının rehni ve ticari işletmenin bütün halinde rehnidir. İkincisi, külli intikale dayalı istisnalardır. Bunlar; malvarlığının veya işletmenin devralınması, ticari işletmenin devri, şirket birleşmeleri ve mirasın kazanılmasıdır. Belirlilik ilkesinin istisnaları, hukuki işlemin hızlı, kolay ve en az maliyetle yapılmasını sağlamayı hedefler.

Anahtar Kelimeler: Belirlilik, Ayni Hak, Rehin, Külli İntikal, Malvarlığı.

Abstract

Real rights must be recognized by third persons in order to be effective. The principle of certainty ensures the effectiveness of real rights. However, the principle of certainty has exceptions which are assembled into two groups. First group of exceptions include collective mortgage, presetting transfer of ownership without possession, condominium ownership, mortgage of current assets, collective mortgage of commercial enterprise. Second group of exceptions are based upon complete succession such as assignment of assets or business, transfer of commercial enterprise, mergers, acquisition of inheritance. Exceptions of the principle of certainty target to be made rapid, easy and least cost legal transaction.

Keywords: Certainty, Real Rights, Mortgage, Complete Succession, Assets.

I. GİRİŞ

Eşya hukukunda ayni haklara hâkim olan ilkeler, hukuk kurallarının zaman içinde değerlendirilmesi suretiyle ortaya çıkmakta ve söz konusu kuralların yorumlanmasında ve kıyasen uygulanmasında önemli bir işlev görmektedir¹. Bu ilkeler, kanunda yer almasa da, kanunun

* Dr. Öğretim Üyesi, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Medeni Hukuk Anabilim Dalı, erman.benli@asbu.edu.tr, (ORCID: 0000-0002-2277-2832).

1 Serozan, Rona: Eşya Hukuku I, 3. Baskı, İstanbul 2014, s. 62.

özünden çıkan ilkelerdir². Aynı haklara hâkim olan ilkelerin başında, belirlilik ilkesi³ (Principle of certainty, Le principe de la spécialité, Bestimmtheit, Spezialitätsprinzip) gelmektedir. Bu ilkeler, birbirinden bağımsız olmayıp, birbirine ilişkilidir. Nitekim belirlilik ilkesi; tip sınırlılığı, tipe bağlılık ve aleniyet ilkelerinin bir uzantısı, hatta tamamlayıcısıdır⁴. Çünkü aynı hakkın üçüncü kişilere karşı etkili olabilmesi için, üçüncü kişilerce tanınıp seçilebilmesi gerekir⁵.

Aynı hak, mevcut ve bireyselleştirilmiş eşya üzerinde kurulabileceğinden, aynı haklarda, kural olarak “külli devire, toptan isteme ve götürü işleme, sözün özü, belirsizliğe yer yoktur.”⁶ Burada “toptan istem” ve “götürü işlem”den kasıt, aynı hak nesnesinin belirli, yani tikel, münferit, tek bir eşya olma gerekliliğinden sapılmasıdır. Aynı hakka konu olacak nesne tikel, münferit, tek bir eşya olmalıdır dediğimizde, bütünlüğü/tümlüğü yansıtan ifadeler ayrıkçı bir hal almaktadır. İşte, “toptan istem” ve “götürü işlem” kavramları; tikelliğin, bireyselleştirmenin, özel ve belirli hale getirmenin istisnasını ortaya koyan çatı kavramlardır⁷. Bu noktada şunu önemle belirtmemiz gerekir ki, “toptan istem” ve “götürü işlem” tek başına bir anlam ifade etmemektedir. Toplu rehin, öncelenmiş hükmen teslim, kat mülkiyeti, döner malvarlığının rehni ve ticari işletmenin bütün halinde rehni müesseseleri bunların içini doldurmakta, bu kavramları somutlaştırmaktadır.

Belirlilik ilkesi, borçlandırıcı işlem ve tasarruf işlemi aşamalarında farklılık arz etmektedir. Bu farklılığa geçmeden önce, borçlandırıcı işlem ve tasarruf işlemi aşamalarına değinmekte fayda görüyoruz. Aynı hak, kural olarak halefiyet (türeme) yoluyla ve hukuki işlemle (devren veya tesisen) kazanılır. Mülkiyet devren, irtifak, taşınmaz yükü ve rehin ise tesisen kazandırılmaktadır. Hukukumuzda aynı hakkı kazandıran hukuki işlem tasarruf işlemi olup, bundan önceki borçlandırıcı işlem aşamasında aynı hak kazanılamaz⁸. Örneğin, TMK m.763 uyarınca, taşınır mülkiyetinin nakli için, borçlandırıcı işlem niteliğindeki satım sözleşmesi yeterli değildir. Ayrıca taşınırın zilyetliğinin malik kılma niyetiyle devredilmesi ve malik olma niyetiyle devralınması gerekmektedir. Tasarruf işlemi aşamasında, taraflar arasındaki *concensus*'u oluşturan aynı tasarruf sözleşmesi taşınırlarda teslimle, taşınmazlarda tapuya tescille tamamlanır. Borçlandırıcı sözleşmeyi ve aynı tasarruf sözleşmesini ayrı aşamalar olarak gören Alman ayrılık ilkesi⁹, aynı

2 **Akipek, Jale/Akıntürk, Turgut/Ateş, Derya:** Eşya Hukuku, 2. Baskı, İstanbul 2018, s. 94.

3 Tahsis ilkesi veya özellik ilkesi şeklinde de ifade edilmektedir. Bkz. **Köprülü, Bülent/Kaneti, Selim:** Sınırlı Aynı Haklar, 2. Baskı, İstanbul 1982-1983, s. 282; **Akipek/Akıntürk/Ateş,** s. 94-95.

4 **Acar, Faruk:** Rehın Hukukunda Taşınmaz Kavramı ve Özellikle Belirlilik İlkesi, Ankara 2008, s. 145-146; **Serozan,** s. 67.

5 **Serozan,** s. 67.

6 **Akipek/Akıntürk/Ateş,** s. 95; **Serozan,** s. 67; **Oğuzman, M. Kemal/Seliçi, Özer/Oktay Özdemir, Saibe:** Eşya Hukuku, 18. Baskı, İstanbul 2015, s. 26; **Sirmen, A. Lâle:** Eşya Hukuku, 6. Baskı, Ankara 2018, s. 32; **Ünal, Mehmet/Başpınar, Veysel:** Şekli Eşya Hukuku, 10. Baskı, Ankara 2018, s. 73; **Erman, Hasan:** Eşya Hukuku Dersleri, 8. Baskı, İstanbul 2018, s. 7; **Esener, Turhan/Güven, Kudret:** Eşya Hukuku, 6. Baskı, Ankara 2015, s. 57.

7 Bu kavramlar, doktrinde Serozan tarafından kullanılmaktadır. Bkz. **Serozan,** s. 67.

8 Bunun bir istisnası, TBK m.279/1 hükmüdür: “Artırmada taşınır bir mal alan kişi, onun mülkiyetini ihale anında kazanır.” Türk hukukunda borçlandırıcı işlem ve tasarruf işlemi aşamaları Almanyadaki gibi birbirinden ayırdır. Buna karşılık, Fransız sözleşme ilkesinde borçlandırıcı işlem ve tasarruf işlemi aşamalarında birlik söz konusudur. Nitekim TBK m.279/1 hükmü, Fransız hukukundaki birlik ilkesini yansıtmaktadır.

9 **Serozan, Rona:** *Taşınır Eşya Mülkiyetinin Devrinde: Aynı Tasarruf Sözleşmesinin Borçlanma Sözleşmesinden Ayrılığı*

hakkı devreden kişinin menfaatinin korunmasını önemsemıştır. Aynı hakkı elden çıkaracak kişiyi borçlandırıcı işlem aşamasından sonra düşünmeye sevk etmek, aceleci ve anlık kararlar vermesini engellemek ayrılık ilkesinin temel amacıdır. Ancak aynı hakkı kazanmak isteyen kişi açısından Alman ayrılık sistemi pek de kullanışlı değildir. Çünkü aynı hakkı kazanmak isteyen kişinin, borçlandırıcı işlem aşamasından sonra aynı hakkı kazanması kesin değildir. Aynı hakkı devreden kişi, tasarruf işlemi aşamasında tasarrufi etkiyi erteleyebilir (örneğin mülkiyeti saklı tutma anlaşması), tasarruf işlemi şarta bağlayabilir veya geçersiz kılmak isteyebilir, daha da kötüsü aynı hakkı üçüncü bir kişiye kazandırabilir. Ayrılık sisteminde, risk ve belirsizlik maliyeti tümüyle kendisine aynı hak kazandırılacak kişiye (alıcıya) yüklenmiştir. Öte yandan, taşınmaz üzerindeki aynı hakkın devri, uygulamada tek aşamada gerçekleşmektedir. Bu nedenle, taşınmazların devrinde Alman ayrılık sistemi yerine Fransız birlik sistemine yakın bir uygulama söz konusudur¹⁰. Taşınmazların devrinde, borçlandırıcı işlem ve aynı tasarruf sözleşmesi iç içe geçmiştir. Nitekim TMK m.716 düzenlemesi¹¹, bu görüşü destekleyici niteliktedir. Buna karşılık, taşınır mülkiyetini geçirme borcuna uyulmamasında, TMK m.716 hükmündeki gibi bir imkân öngörülmemiştir¹².

Borçlandırıcı işlem aşamasında, eşyanın ferden belirlenebilir olması yeterlidir. Aksi takdirde, borçlandırıcı sözleşme, esaslı unsur üzerinde anlaşma sağlanamadığından kurulmamış sayılır¹³. Ferden belirlenebilirlik, tasarruf işlemi için yeterli değildir. Aynı hak konusu eşya, en geç aynı tasarruf sözleşmesini tamamlayan maddi fiil (teslim) veya resmi fiil (tescil) anında ferden belirlenmiş olmalıdır¹⁴. Aksi halde, aynı hak ve ona bağlı cebri icra ayrıcalığı (istihkak iddiasıyla tahsis edilmiş eşyayı cebri icra takibinden çekip ayırabilmek) kazanılamaz¹⁵.

Belirlilik ilkesi, istisnası olmayan bir ilke değildir. Belirlilik ilkesinin, toptan isteme ve götürü işleme dayalı istisnaları olduğu gibi, külli intikale dayalı istisnaları da bulunmaktadır. Çalışmanın ikinci bölümünde, belirlilik ilkesinin toptan isteme ve götürü işleme dayanan istisnaları incelenmiştir. Bu kapsamda; toplu rehin, öncelenmiş hükmen teslim, kat mülkiyeti, döner malvarlığının rehni ve ticari işletmenin bütün halinde rehni ele alınmıştır. Üçüncü bölümde, belirlilik ilkesinin külli intikale dayanan istisnaları kapsamında; malvarlığının veya işletmenin devralınması, ticari işletmenin devri, şirket birleşmeleri ve mirasın kazanılması irdelenmiştir. Dördüncü bölümde çalışmanın sonucuna yer verilmiştir.

ve Soyutluğu, Prof. Dr. Tahir Çağ'ının Anısına Armağan, İstanbul 2000, ss. 397-412, s. 397-398.

10 **Serozan**, Aynı Tasarruf Sözleşmesi, s. 398-399.

11 TMK m.716/1: "Mülkiyetin kazanılmasına esas olacak bir hukuki sebebe dayanarak malikten mülkiyetin kendi adına tescilini istemek hususunda kişisel hakka sahip olan kimse, malikin kaçınması hâlinde hâkimden, mülkiyetin hükmen geçirilmesini isteyebilir." TMK m.716/1, tasarrufi etkili yenilik doğurucu bir hükümdür. Bkz. **Serozan**, s. 83.

12 Taşınır için İİK m.24 devreye girer.

13 **Foëx, Bénédicte**: Le Contrat de Gage Mobilier, Bâle 1997, s. 208-209; **Jeunehomme, Jean-François**: Introduction au Droit Prive et a La Theorie Generale Des Obligations (Notes de Cours), 2. Baskı, Liège 2008, s. 73.

14 Borçlandırıcı işlemle tasarruf işleminin tek aşama olduğu durumda, aynı hak konusu eşyanın borçlandırıcı işlem kapsamında ferden belirlenmiş olması gerekir. Aynı anlamda bkz. **Jeunehomme**, s. 73.

15 **Serozan**, s. 67-68.

II. TOPTAN İSTEME VE GÖTÜRÜ İŞLEME DAYALI İSTİSNALAR

A. TOPLU REHİN

Aynı alacak için birden çok eşya rehnedilmişse toplu rehinden söz edilir¹⁶. Toplu rehin uygulaması, aynı hakkın konusunun tikel bir eşya olabileceği şeklindeki temel kaideye aykırıdır¹⁷. Ancak kanun koyucu, tarafların rehin sözleşmesinde alacağın ve/veya rehin yükünün bölünmesine gerek duymadan birden çok taşınmaz üzerinde rehin kurulmasını kararlaştırabilmelerine imkân tanımıştır. TMK m.855/1 hükmünde belirtilen koşullar altında, toplu rehin kurulabilmesi mümkündür. Toplu rehinde tek bir alacak için birden fazla taşınmaz üzerinde rehin kurulmakta ve üzerinde rehin kurulan her bir taşınmaz alacağın tamamını güvence altına almaktadır¹⁸. Toplu rehin kurulabilmesi için, taşınmazların aynı malike ait olması, şayet, taşınmazlar farklı kişilerin mülkiyetinde ise bu kişilerin borçtan müteselsilen sorumlu olmaları gerekir. Toplu rehinde, rehinli taşınmazların tümü üzerinde tek bir rehin hakkı mı olduğu, yoksa taşınmaz adedi kadar taşınmaz rehni mi olduğu tartışmalıdır. Çoğunluk¹⁹ görüşü, birden çok taşınmaz üzerinde kurulan rehinlerin tek bir rehin hakkı teşkil ettiği yönündedir. Buna karşılık, azınlıkta kalan görüş taraftarları²⁰, toplu rehinde genel kaideden ayrılmaya gerek olmadığını, taşınmaz adedi kadar taşınmaz rehni kurulduğunu, tapu sicili sisteminin de bu görüşü desteklediğini ileri sürmektedir. Her ne kadar tapu sicili uygulaması noktasında azınlık görüşü öne çıksa da, teorik düzlemde toplu rehinde birden çok taşınmaz üzerinde tek bir rehin hakkı kurulduğunu kabul etmek daha isabetlidir. Diyebiliriz ki, toplu rehinde belirlilik ilkesine TMK m.855/1 hükmü ile istisna getirilmiştir. Öte yandan, azınlık görüşünde taşınmaz adedince taşınmaz rehni kurulduğu kabul edildiğinden, toplu rehin bu görüşte belirlilik ilkesine istisna teşkil etmemektedir.

16 **Akipek/Akıntürk/Ateş**, s. 762; **Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir**, s. 904; **Sirmen**, s. 586. Doktrinde, bazı yazarlar toplu rehin yerine “müteselsil rehin”, “kolektif rehin” ya da “müşterek (ortak) rehin” tabirlerini kullanmaktadır. Örneğin, **Akipek/Akıntürk/Ateş** ve **Davran** “ortak (müşterek) rehin” tabirini tercih etmektedir. Bkz. **Akipek/Akıntürk/Ateş**, s. 762; **Davran, Bülent**: *Rehin Hukuku Dersleri*, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1972, s. 28. **Saymen/Elbir** ise “kolektif rehin” ve “müteselsil rehin” tabirlerini kullanmaktadır. Bkz. **Saymen, Ferit H./Elbir, Halid K.**: *Türk Eşya Hukuku*, İstanbul 1954, s. 583.

17 **Karş. Kaşak, Fahri Erdem/Güvenç, İpek**: *Taşınmazların Birlikte Rehni (TMK m.855)*, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XXIII, Y. 2019, Sa. 1, ss. 61-92, s. 62.

18 **Sirmen**, s. 586.

19 **Köprülü/Kaneti**, s. 291; **Davran**, s. 27; **Gürsoy, Kemal Tahir**: *Birden Ziyade Gayrimenkulün Aynı Borç İçin İpotek Edilmesi ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar*, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, Ankara, 1978, s. 8; **Kuntalp, Erden**: *Aynı Alacak İçin Birden Çok Taşınmaz Rehni*, Yiğit Okur’a Armağan, Galatasaray Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1998, ss. 265-293, s. 271; **Sirmen**, s. 587; **Sarı, Suat**: “Taşınmaz Rehninde Belirlilik (Muayyenlik) İlkesi”, Prof. Dr. M. Kemal Oğuzman’ın Anısına Armağan, Beta Basım Yayın, İstanbul, 2000, ss. 963-1011, s. 1005; **Helvacı, İlhan**: *Eski Medeni Kanunumuzla Karşılaştırmalı Olarak Türk Medeni Kanununa Göre Sözleşmeden Doğan İpotek Hakkı*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2008, s. 213; **Kurşat, Zekeriya**: “Birlikte Rehni”, Prof. Dr. Özer Seliçi’ye Armağan, Ankara, 2006, ss. 393-426, s. 410-411; **Özer, M. Tolga**: *Taşınmazların Birlikte Rehni (Aynı Alacağı Teminat Altına Almak İçin Birden Fazla Taşınmazın Rehni)*, Filiz Kitabevi, İstanbul 2015, s. 26-27.

20 **Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir**, s. 905; **Acar**, Belirlilik, s. 251 vd.

B. ÖNCELENMİŞ HÜKMEN TESLİM

Hükmen teslim (*constitut possessoire*), zilyetliğin teslimsiz nakledildiği hallerden biridir. Hükmen teslimde, zilyetliğinde bulunan bir şeyi başkasına temlik eden kimse, o şeyi, özel bir nedenle yedinde alkoymakta, mülkiyetle birlikte vasıtalı asli zilyetlik karşı tarafa geçmektedir²¹. Diğer bir deyişle, temlik edenin eşya üzerindeki zilyetliği değişerek devam etmekte, asli zilyetlik başkasına geçmektedir. Örneğin, bir kimse başkasına bilgisayarını sattıktan ve mülkiyetini devrettikten sonra, bilgisayarı kiralayıp yedinde tutmaya devam ederse, bilgisayarın zilyetliği karşı tarafa hükmen teslim yoluyla nakledilmiş olur. Yeni malik, bilgisayarın vasıtalı asli zilyetliğini kazanmış olur. Bilgisayarı kiralayıp yedinde tutan eski malikin vasıtasız asli zilyetliği, vasıtasız fer'i zilyetliğe dönüşerek devam eder.

Eğer her türlü anlaşmanın “özel neden” kapsamına girebileceği, yani her türlü anlaşmanın hükmen teslimi meşru kılabileceği kabul edilirse, o halde, satıcı alıcısına malı hükmen teslim edip vedia akdiyle malı yedinde tutsa, aslında borçlandırıcı işlem-tasarrufi işlem ayrılığı, yani Alman ayrılık ilkesi²², yerini Fransız sözleşme (birlik) ilkesine²³ bırakmış olur. Çünkü hükmen teslimin kapsamı genişledikçe, borçlandırıcı işlem ve tasarruf işlemi aşamaları tek aşama haline gelir, bunlar iç içe geçer. Bir yönüyle, aynı hak borçlandırıcı işlemle kazanılmış olur. Dolayısıyla, “özel neden” ne kadar dar yorumlanırsa, Alman ayrılık ilkesine o kadar sadık kalınmış olur. Kanaatimizce, hükmen teslimde her türlü anlaşma “özel bir neden” olabilir. Bunu engelleyen bir durum bulunmamaktadır. Özel neden; kira, hizmet, istisna, ariyet, vedia, intifa, velayet hakkı, evlenme akdi olabilir²⁴. Bu bağlamda, zilyetliğin hükmen teslim yoluyla naklinde, Alman ayrılık ilkesinden bir sapma²⁵ olduğu olgusunu kabul etmek gerekir²⁶.

Belirlilik ilkesine istisna teşkil edecek kadar onu zayıflatan müessese, hükmen teslimli teminat amacıyla temlikin bir görünümü olan, öncelenmiş hükmen teslim uygulamasıdır. Öncelenmiş hükmen teslim, belirlilik ilkesini ihlal etse de, kredi piyasasının ihtiyaçları zaman içinde belirlilik ilkesine sıkı bağlılıktan taviz vermeyi gerektirmiştir. Bu özel zilyetlik devrinde, zilyetlik henüz kazanılmadan devredilmektedir. Örneğin, A, maliki olduğu ve gelecekte büyük olasılıkla

21 Ünal/Başpınar, s. 155; Serozan, s. 121.

22 Serozan, s. 262-264; Serozan, Aynı Tasarruf Sözleşmesi, s. 397-398.

23 Serozan, s. 263-264; Serozan, Aynı Tasarruf Sözleşmesi, s. 398-399.

24 Taşınır rehniinde hükmen teslim, sıkı teslimle bağlılık nedeniyle yasaktır (TMK m. 939). Uygulamada, bu yasağı dolanmak amacıyla taşınır rehni yerine hükmen teslimli inanca devir yoluna sapılmakla birlikte, burada da TMK m.766 hükmü karşımıza çıkmaktadır. TMK m.766 hükmünde “mülkiyetin nakli sonuç doğurmaz” denilmektedir. Bizim de katıldığımız görüşe göre, bu ifadeyi mülkiyetin naklinin üçüncü kişilere karşı sonuç doğurmayacağı, taraflar arasında mülkiyetin devrinin geçerli sayılacağı şeklinde anlamak gerekir. Burada, aslında sadece taraflar arasında etkili olan zayıflatılmış, atipik ve nispi bir mülkiyet rejimi söz konusudur. Bkz. Serozan, s. 122-123. Benzer bir nispi mülkiyet rejimi, TMK m.979 kuralında da bulunmaktadır. Zilyetliği havale yoluyla devralan kişi, mülkiyet hakkını herkese karşı ileri sürebilirken, dolaysız zilyede karşı ileri süremez. Çünkü zilyetliğin havalesi dolaysız zilyede bildirilmemiş, kamuya açıklık ilkesi ihlal edilmiştir. Zilyetliğin havalesindeki nispi mülkiyet rejimi, dolaylı zilyedi korumak için öngörülmüştür. Bkz. Serozan, s. 123.

25 Hükmen teslim dışında, hukukumuzda Alman ayrılık ilkesinden sapıldığı ve Fransız sözleşme (birlik) ilkesinin benimsendiği diğer müesseseler, taşınmaz üzerindeki aynı hakkın devri ve TBK m.279/1 kuralıdır.

26 Aksi yönde bkz. Serozan, s. 121.

deposuna girecek olan malları, alacaklısı B'ye önceden hükmen teslim yoluyla teminat amacıyla temlik ettiğinde, ileride mallar depoya girdiğinde, depoya giren mala alacaklı B dolaylı zilyet sıfatıyla malik olur. İleride depoya girecek malların önceden olabildiğince somutlaştırılmalıdır ki, belirlilik ilkesine az çok riayet edilebilsin. Öncelenmiş hükmen teslimin, TMK m.766 hükmüne de aykırılık teşkil etmemesi gerekir. Taraflar, öncelenmiş hükmen teslim yoluyla teslim şartlı rehlin aleniyet ilkesini dolanmayı amaçlamamalıdır²⁷.

C. KAT MÜLKİYETİ

Taşınmazın bir parçası üzerinde bağımsız bir aynı hak kurulabilmesi için, kural olarak taşınmazın parçalara ayrılıp hukuken bağımsızlık kazanması gerekmektedir. Diğer bir deyişle, taşınmazın münferit parçaları hukuken eşya niteliğine sahip olmadığından, bağımsız olarak tasarrufi işleme konu olamaz²⁸. Bu prensip, rehin hakkı bakımından TMK m.854/2 hükmünde düzenlenmiştir. Bölünen taşınmazın parselleri, tapu kütüğüne ayrı ayrı kaydedilmedikçe rehne konu olamaz. Bu prensibin önemli bir istisnası, 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu (KMK)'dur. KMK m.1 uyarınca, tamamlanmış bir yapının; kat, daire, iş bürosu, dükkân, mağaza, mahzen, depo gibi bölümlerinden ayrı ayrı ve başlı başına kullanılmaya elverişli olanları üzerinde, bağımsız mülkiyet hakları ve irtifak hakları kurulabilir. Anataşınmazın tümünün mülkiyeti kat mülkiyetine çevrilmeden, o taşınmazın yalnız bir veya birkaç bölümü üzerinde kat mülkiyeti kurulamaz (KMK m.10/2). Öte yandan, kat malikleri arsa ve ortak yerler üzerinde tek kişi mülkiyetine değil, paylı mülkiyet hakkına sahiptir²⁹. Dolayısıyla, KMK m.3/1 hükmünü de dikkate aldığımızda, Türk hukukunda kat mülkiyetini, bağımsız bölümler üzerindeki mülkiyet hakkı ile arsa ve ortak yerler üzerindeki paylı mülkiyetin bir arada bulunduğu özel bir toplu mülkiyet türü olarak tarif etmek mümkündür³⁰. KMK m.2/d hükmüne göre, arsanın bağımsız bölümlere tahsis edilen ortak mülkiyet paylarına arsa payı denir. Paylı mülkiyetin öngörüldüğü ortak yerler ise kat mülkiyetine konu olamaz³¹. Eklentiler de bağımsız bölüm kapsamındadır. Buna göre, bir bağımsız bölümün dışında olup, doğrudan doğruya o bağımsız bölüme tahsis edilmiş olan eklentiler, o bağımsız bölümün bütünleyici parçası sayılır ve o bölümün maliki, eklentilerin de tek başına maliki olur (KMK m.6/1). Bu anlamda, eşyaya bağlı bir borç ilişkisi de kurulmuş olur³². Kat mülkiyeti tamamlanmış bir yapının bağımsız bölümleri, doğal olarak bağımsız bir niteliğe sahiptir³³. Buna karşılık, arsa payı bağımsız bir niteliğe sahip olmayıp, bağımsız bölümlerin hukuki kaderine tabidir. Bunun anlamı, bağımsız bölüme tahsis edilmiş

27 Serozan, s. 122, 130 ve 131.

28 Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir, s. 26 ve 902.

29 Erman, s. 136; Sirmen, s. 452.

30 Akipek/Akıntürk/Ateş, s. 418. Sirmen ise kat mülkiyetini, İsviçre'de 1963 yılında Medeni Kanunda paylı mülkiyet hükümlerinde yapılan değişikliğe atıfta bulunarak "nitelikli bir paylı mülkiyet durumu" olarak ifade etmektedir. Bkz. Sirmen, s. 451-452, dnt. 742.

31 Erman, s. 137.

32 Erman, s. 137.

33 Nitekim KMK m.13/4 hükmünde, kat mülkiyeti kütüğüne tescil edilen her bağımsız bölümün ayrı bir gayrimenkul niteliğini kazanacağı ve kütükte o bölümün tasdikli planındaki numarayı alacağı ifade edilmiştir.

arsa payı ile ortak yerler üzerindeki payın maliki ile bağımsız bölümün maliki ayrı kişiler olamaz. Çünkü burada eşyaya bağlı bir hak bulunmaktadır. Bu nedenle, KMK m.5 hükmünde ifade edildiği üzere, arsa payı ve ortak yerlerdeki paylı mülkiyet payının, bağımsız bölümdeki kat mülkiyetinden ayrı olarak devredilmesi, rehnedilmesi, miras yoluyla intikal etmesi veya başka bir aynı hakla kayıtlanması mümkün değildir.

Kat mülkiyetinin kurulmasının olağan yolu, resmi sözleşme ve bu sözleşmenin kat mülkiyeti kütüğüne tescilidir. Olağan yol, KMK m.12 vd. hükümlerinde düzenlenmektedir. Kat mülkiyetinin kurulması için, anagayrimenkulün kat mülkiyetine çevrilmesi hususunda o gayrimenkulün maliki veya bütün paydaşlarının KMK m.12'de belirtilen belgelerle birlikte tapu idaresinde istemde bulunması gerekir. İstemden sonra, Tapu memuru kendisine verilen belgelerin tamam ve usulüne uygun ve dilekçeyi verenlerin veya istemde bulunanların yetkili olduklarına kanaat getirdikten sonra, kat mülkiyeti veya kat irtifakı kurulmasına dair resmi sözleşmeyi düzenler. Bu sözleşme aynı zamanda tescil istemi sayılır (KMK m.13/1)³⁴. Sözleşme düzenlenince kat irtifakının kat mülkiyetine çevrilmesinde kat irtifakının kayıtlı olduğu kat mülkiyeti kütüğü sayfasındaki, doğrudan doğruya kat mülkiyetinin kurulması halinde ise anagayrimenkulün kayıtlı bulunduğu tapu kütüğü sayfasındaki mülkiyet hanesine “Bu gayrimenkulün mülkiyeti kat mülkiyetine çevrilmiştir.” ibaresi yazılarak, sayfa anagayrimenkulün leh ve aleyhine tesis edilecek irtifak hakları dışındaki işlemlere kapatılır ve kat mülkiyetine konu olan her bağımsız bölüm, kat mülkiyeti kütüğünün ayrı bir sayfasına o bölüme bağlı arsa payı ve anagayrimenkulün kayıtlı bulunduğu genel kütükteki pafta, ada, parsel, defter ve sayfa numaraları gösterilmek suretiyle tescil edilir; anagayrimenkulün kayıtlı bulunduğu genel kütük sayfasına da, bağımsız bölümlerin kat mülkiyeti kütüğündeki defter ve sayfa numaraları işlenmek suretiyle, kütükler arasında bağlantı sağlanır (KMK m.13/2).

Kat mülkiyetinin kurulmasını sağlayan diğer bir yol ise mahkeme kararıdır³⁵. Kural olarak paylı mülkiyette paydaşlardan her biri taşınmazın paylaşılmasını her zaman isteyebilir (TMK m.698). Paylı mülkiyete konu taşınmaz aynen paylaşılır, mümkün değilse satılmak suretiyle elde edilen bedel paydaşlar arasında payları oranında bölüştürülür (TMK m.699). Paydaşlar, aralarında anlaşılırsa taşınmazın mülkiyetini kat mülkiyetine çevirebilirler. Aksi halde, paydaşlardan her biri taşınmazın kat mülkiyetine çevrilmesini hâkimden talep edebilir. KMK m.7/1 hükmüne göre, kat mülkiyetine veya kat irtifakına tabi olan gayrimenkulde ortaklığın giderilmesi istenemez. Ancak bağımsız bölümler için ortaklığın giderilmesi istenebilir (KMK m.7/2).

Devre mülk hakkını düzenleyen KMK m.57 vd. hükümlerini de, belirlilik ilkesinin istisnası kapsamında değerlendirmek gerekmektedir. Bu bağlamda, mesken olarak kullanılmaya elverişli bir yapı veya bağımsız bölümün ortak maliklerinden her biri lehine bu yapı veya

34 24.04.1978 tarih ve 3/4 sayılı Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulu Kararında; zemininde bina bulunan ancak kat mülkiyeti ya da kat irtifakı henüz kurulmamış bir taşınmazda bağımsız bölüm satış vaadi geçerli kabul edilmiştir. Bkz. www.hukukturk.com (Son Erişim Tarihi: 07.06.2019). Kat mülkiyeti kütüğüne şerh edilebilen bu sözleşme, noterde düzenleme biçiminde yapılmalıdır. Bkz. **Erman**, s. 138.

35 **Erman**, s. 140.

bağımsız bölümden yılın belli dönemlerinde istifade hakkı, müşterek mülkiyet payına bağlı bir irtifak hakkı olarak kurulabilir (KMK m.57). Devre mülk hakkı ancak mesken nitelikli, kat mülkiyetine veya kat irtifakına çevrilmiş ya da müstakil olan yapılarda kurulabilir (KMK m.58/2). Devre mülk üzerinde bu hakla bağdaşan aynı haklar tesis edilebilir (KMK m.58/3). Devre mülk hakkı bağlı olduğu müşterek mülkiyet payına bağlı olarak devir ve temlik edilebilir ve mirasçılara geçer (KMK m.58/4). Devre mülk hakkı, eşyaya bağlı irtifaklarda olduğu gibi paya bağlı bir hak olup, bağımsız bir hak değildir. Bu nedenle, örneğin, devre mülk ayrı ve bağımsız olarak rehne konu edilemez, ancak payın rehin verilmesiyle devre mülk kendiliğinden rehnedilmiş olur³⁶.

D. DÖNER MALVARLIĞININ REHNİ

Malvarlığının aktif kısmında haklar, pasif kısmında borçlar bulunmaktadır. Ticari işletmenin malvarlığı, işletme sahibi gerçek veya tüzel kişinin ticari faaliyete özgülediği değerlerin toplamından oluşmaktadır. Ticari işletmeye ait olan değerler, işletme sahibinin malvarlığına dâhil olup, bunlar özel bir malvarlığı grubu oluşturmaz³⁷. İşletmeye özgülenmiş malvarlığı

36 **Acar, Faruk:** Rehin Hukuku Dersleri, İstanbul 2015, s. 99.

37 Ancak bu kural, teminat amacıyla yapılan inançlı işlemlerde iki sakıncalı duruma yol açabilmektedir. Birincisi, mülkiyet başlangıçta inanılana devredildiği için, üçüncü kişilerin inanılardan hak kazanımları ve mal üzerindeki hakkın bir daha elde edilememesi tehlikesidir. İkincisi, inanılanın iflası durumunda teminat amacıyla devredilen hak veya mülkiyet hakkı da iflas masasına dâhil olduğundan, inananın bunları masadan çıkarma hakkı bulunmamasıdır. Bkz. **Tandoğan, Halûk:** *İnançlı İşlemlerde İnananın Korunması Sorunu ve Bu Sorunun Çözümünde BK.md.393'den Yararlanma Olanağı*, Temsil ve Vekaletle İlişkin Sorunlar Sempozyumu, İstanbul 1977, s. 79 vd.; **Oktaç Özdemir, Saibe:** *Teminat Amaçlı Mülkiyet Devri Sözleşmeleri*, MHB Dergisi, Aysel Çelikelé Armağan Özel Sayısı, C. 19, S. 1-2, 2001, s. 657-683, s. 660. Hukukumuzda, bu sakıncaları giderecek bazı istisnai düzenlemeler bulunmaktadır. Bu düzenlemelerde, inanılanın inancın malvarlığının, şahsi malvarlığından ayrı bir grubu oluşturması söz konusudur. Bunlardan ilki, 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu (SPKn) m.53/1 hükmüdür. SPKn m.53/1 uyarınca, yatırım fonunun malvarlığı, portföy yönetim şirketi ve portföy saklama hizmetini yürütecek kuruluşun mal varlığından ayrıdır. İkincisi, SPKn m.58/1 hükmüdür. Bu hükme göre ise inancın mülkiyet esasına göre kurulan konut finansmanı fonları ve varlık finansmanı fonlarında fonun malvarlığı; kurucunun, fona hizmet sağlayıcıların ve fon portföyüne alacaklarını veya varlıklarını devredenlerin malvarlığından ayrı tutulmuştur. Böylece, yatırımcıların korunması amaçlanmıştır. Mülkiyetin alacaklıya geçtiği teminat sözleşmesinde, teminat verenin haklarının alacaklının iflasından etkilenmemesini öngören SPKn m.47/5 hükmü üçüncü istisnayı teşkil etmektedir. SPKn m.47/5'in ikinci cümlesi uyarınca, SPKn m.47/5'in birinci cümlesinin yeniden yapılandırma ve tasfiye kararları verilmesinden sonra aynı gün gerçekleşen işlemler bakımından da geçerli olması öngörülmüştür. Ancak, bunun için iki koşul getirilmiştir. Birincisi, teminatın söz konusu kararlardan önce verilmiş olmasıdır. İkincisi ise alacaklının iyi niyetli olmasıdır. Alacaklı, teminat veren hakkında SPKn m.47/5'in birinci cümlesinde belirtilen nitelikte bir karar alındığını bilmiyorsa veya bilmesi gerekmiyorsa iyi niyetli olarak nitelendirilir ve SPKn m.47/5'in ikinci cümlesinde düzenlenen korumadan yararlanır. İsviçre'de, yatırım fonlarında, inanılan bankanın iflası durumunda inananın korunması için, bankanın inancın malvarlığı ile inancın olmayan malvarlığının ayrışması söz konusudur. Bkz. **Thévenoz, Luc/Dunand, Jean-Philippe:** *The Swiss Fiducie: A Subtle Conceptual Blend of Contract and Property*, Fiducie face au trust dans les rapports d'affaires, Bruxelles 1999, s. 326, 335 ve 336; **Gürsoy, Kemal Tahir:** Yatırım Fonları, Ankara 1977, s. 118 vd. Ayrıca bkz. **Graziadei, Michele/Mattei, Ugo/Smith, Lionel:** *Commercial Trusts in European Private Law: The Interest and Scope of the Enquiry*, Commercial Trusts in European Private Law, New York 2005, s. 24. Ayrıca, İsviçre'de, bankaların elde ettiği malvarlığı değerleri bakımından da, inancın malvarlığı değerleri ayrı bir grup oluşturmaktadır. İsviçre'deki Bankalar ve Tasarruf Sandıkları Hakkında Kanun gereğince, bankanın iflası veya bankaya karşı icra takibi yapıldığında, bankaların inancın olarak elde ettiği taşınır malvarlığı, kıymetli evrak ve alacaklar, bankanın malvarlığından ayrılmaktadır. Ayrıca, İsviçre İcra ve İflas Kanunu m.284b'de lehdara

unsurları maddi-maddi olmayan unsurlar şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Maddi olmayan unsurlar; ticaret unvanı, işletme adı, marka, patent, know-how, tasarım, müşteri hakkı (*good will*), fikir ve sanat eserleri üzerindeki haklar, alacak hakları, kiracılık hakkı gibi cismani varlığı olmayan değerlerdir. Maddi unsurlar ise cismani varlığı olan değerlerdir. Örneğin, işletme sermayesi, tesisat, hammadde, stok vs. İşletme malvarlığının maddi unsurları kendi içinde duran malvarlığı-döner malvarlığı şeklinde ikiye ayrılmaktadır. TTK m.73/2 uyarınca, duran malvarlığı içinde, işletmeye sürekli olarak özgülenmiş varlıklar yer alır. Örneğin, binalar, makineler, aletler, demirbaşlar gibi. Döner malvarlığı ise işletmenin üretiminde kullanılan, işlenen veya şekli değiştirilen maddi unsurlardır. Örneğin, hammadde, stok mallar, sarf malzemeleri, işlenmiş mallar gibi³⁸.

Döner malvarlığının hukuki işleme konu olması noktasında iki düzenleme bulunmaktadır. Bunlardan ilki, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu (TTK) m.11/3-c.2'de ifade edilen husustur. TTK m.11/3-c.2'de, ticari işletmenin bir bütün halinde devrinde, devir sözleşmesinin içerdiği malvarlığı unsurlarının neler olduğu sayılmıştır. Bunlardan biri de, duran malvarlığı unsurudur. Ancak, söz konusu düzenlemede, tarafların aksini kararlaştırabilecekleri öngörülmüştür. Dolayısıyla taraflar, devir sözleşmesi kapsamına girebilecek malvarlığı unsurlarından birini döner malvarlığı olarak kararlaştırabilir. İkinci olarak, 1447 sayılı Ticari İşletme Rehni Kanunu (TİRK)'nü yürürlükten kaldıran 6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu (TİTRK) 1.1.2017 tarihinde yürürlüğe girmiştir³⁹. TİTRK m.5 hükmü, taşınır rehninde belirlilik ilkesine önemli bir istisna getirmiştir. Şöyle ki, taşınır rehninde, rehin konusunun belirliliğini sağlayan, işletmede sabit duran malvarlığıdır. Ancak TİTRK m.5 hükmü ile hammadde, sarf malzemesi ve stok gibi döner malvarlığının teslimsiz rehin konusu yapılması mümkün hale gelmiştir⁴⁰. Hâlbuki döner malvarlığı, rehin ilişkisi süresince rehin verenin mülkiyetinde kalabilecek özellikte değildir. Çünkü döner malvarlığı, hammadde ise işlenir, sarf malzemesi ise sarf edilir, stok ise üçüncü kişilere devredilebilir⁴¹. Söz konusu düzenlemeyle birlikte, işletmedeki döner malvarlığı da, taşınır rehninde belirliliği sağlayabilmektedir.

E. TİCARİ İŞLETMENİN BÜTÜN HALİNDE REHNI

TİTRK m.5/1-1 hükmüne göre, üzerinde rehin kurulabilecek taşınır varlıklardan biri de, ticari işletme veya esnaf işletmesidir. TTK m.11'de ticari işletme, m.12'de tacir ve m.15'te ise esnaf kavramları tanımlanmıştır. Buna göre; ticari işletme, esnaf işletmesi için öngörülen sınırı aşan

ayırma hakkı tanınmıştır.

38 **Bahtiyar, Mehmet:** Ticari İşletme Hukuku, 19. Baskı, İstanbul 2018, s. 26-30; **Ülgen, Hüseyin ve diğerleri:** Ticari İşletme Hukuku, 5. Baskı, İstanbul 2015, s. 183.

39 Bkz. 28.10.2016 tarihli ve 29871 sayılı Resmî Gazete.

40 Ancak TİTRK m.8/3 uyarınca, diğer kanunlarda bir sicile tescili zorunlu olan taşınır varlıklar üzerinde TRK kapsamında "Rehlinli Taşınır Sicili"ne tescil edilmek suretiyle rehin tesis edilemez. Örneğin, madene dayalı bir hammadde veya motorlu taşıtlardan oluşan bir stok varsa, bu varlıklar üzerinde TİTRK m.8/3 uyarınca rehin kurulamaz. Bkz. **Şit İmamoğlu, Başak:** Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Üzerine Bir İnceleme, Ankara 2017, s. 31.

41 **Şit İmamoğlu,** s. 29.

düzyde gelir sağlamayı hedef tutan faaliyetlerin devamlı ve bağımsız şekilde yürütüldüğü işletmedir. Ticari işletme ile esnaf işletmesi arasındaki sınır, daha önce Bakanlar Kurulu kararnamesi⁴² ile belirlenirken, 2.7.2018 tarihli ve 700 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) m.192 hükmü ile yapılan değişiklik neticesinde söz konusu sınırın Cumhurbaşkanı kararıyla belirlenmesi öngörölmüştür. Bir ticari işletmeyi, kısmen de olsa, kendi adına işleten kişiye tacir denir. İster gezici olsun ister bir dükkânda veya bir sokağın belirli yerlerinde sabit bulunsun, ekonomik faaliyeti sermayesinden fazla bedeni çalışmasına dayanan ve geliri m.11/2 uyarınca çıkarılacak Cumhurbaşkanı kararında⁴³ gösterilen sınırı aşmayan ve sanat veya ticaretle uğraşan kişi esnaftır⁴⁴.

Ticari işletme ve esnaf işletmesinin bütünü üzerinde rehin kurulması durumunda, rehlin kuruluşu anında işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş olan her türlü varlık rehnedilmiş sayılır. Ticari işletme ve esnaf işletmesi rehinleri ticaret veya esnaf siciline bildirilir (TİTRK m.5/2). Şayet, TİTRK m.5/1’de yer alan diğer taşınır varlıklar borcu karşılıyorsa, işletmenin bütünü üzerinde rehin kurulması yasaklanmıştır. Böylece, tacirin düşük tutarlı bir borç için işletmesinin tümü üzerinde rehin kurmasının önüne geçilmek istenmişse de, “Değer tespiti” başlıklı TİTRK m.13/1 hükmüne göre, rehlin kurulmasından önce değer tespiti yapılması zorunlu tutulmamış, tarafların iradelerine bırakılmıştır. Dolayısıyla, tarafların rehin hakkının kurulması öncesinde değer tespiti yaptırmamaları durumunda, tacirin düşük tutarlı bir borcu için, işletmesinin tümü üzerinde rehin kurması tehlikesi ortadan kalkmamaktadır⁴⁵.

Tacir ve esnaf işletmesinin bütünü üzerinde rehin kurulabilmesi, belirlilik ilkesine TİTRK m.5/1-1 ve m.5/2 ile getirilen bir istisnadır. Şöyle ki, işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş her türlü varlığın rehnedilmesinde, rehin sözleşmesinde işletmenin ayırt edici özellikleri belirtmek suretiyle rehin tesis edilmişse, tarafların rehin kapsamına giren taşınır varlıkları liste halinde belirtmesine gerek yoktur. Böylece, rehin veren, rehin verdiği taşınır listeyi halinde sayma (ferdeleştirme) külfetinden kurtulmaktadır⁴⁶. Burada, sıkı belirlilik ilkesine bağlılık ile ticari hayatın güncel gereksinimleri arasındaki menfaat çatışması açıkça görölmektedir.

42 21.7.2007 tarihli ve 26589 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan 2007/12362 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile esnaf ve tacir ayrımı belirlenmiştir.

43 Cumhurbaşkanı kararı, hukuki niteliği itibariyle bir idari işlemdir. Yargısal denetimi ilk derece mahkemesi olarak Danıştay tarafından yapılmaktadır. Cumhurbaşkanı Kararları, Bakanlar Kurulu Kararlarının yerini almıştır.

44 Yargıtay 11. Hukuk Dairesi’nin 6.12.2017 tarihli ve E. 2016/4614, K. 2017/6953 sayılı kararı: “Bir kimsenin Vergi Usul Kanunu’na göre esnaf sayılması, TTK yönünden de esnaf kabul edilmesini gerektirmez. Ticaret siciline ya da Oda’ya kayıtlı olmamak da tacir olmamanın kesin bir kanıtı olmadığı gibi, vergi mükellefi olup olmamak da tacir ve esnaf ayrımında kesin bir ölçüt olarak kabul edilemez.”

Bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> (Son Erişim Tarihi: 6.6.2019).

45 Şit İmamoğlu, s. 32.

46 Antalya, O. Gökhan/Acar, Faruk: Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, 2. Baskı, İstanbul 2017, s. 93-94.

III. KÜLLİ İNTİKALE DAYALI İSTİSNALAR

A. MALVARLIĞININ VEYA İŞLETMENİN DEVRALINMASI

TBK m. 202 “Bir malvarlığını veya bir işletmeyi aktif ve pasifleri ile birlikte devralan...” demek suretiyle dar anlamda borcun dışında, bir malvarlığının veya işletmenin bütün aktif ve pasifiyle devredilmesini mümkün kılmıştır. TBK m.202 hükmü, malvarlığının pasif kısmının devralana geçişini ve borçlardan sorumluluğu özel olarak düzenlemekte ve borcun nakline ilişkin genel kurala istisna getirmektedir. Borcun naklinde uygulanan TBK m.195-197 hükümleri uyarınca, naklin alacaklıya karşı hüküm ifade edebilmesi için alacaklının rızası şarttır. Çünkü borçlunun kişiliği ve ödeme gücü alacaklı için önemlidir. Buna mukabil, TBK m.202, borcun naklindeki temel kurala istisna getirmek suretiyle işletmenin devri halinde alacaklıların rızasını aramadan borçların bir kül ve bütün halinde devredilebilmesine imkân sağlamaktadır. Böylece, malvarlığı veya işletmenin borçları tek bir devir anlaşması ile devredilebilmekte, her biri için ayrı ayrı borcun nakli anlaşması yapılmasına gerek bulunmamaktadır. TBK m.202, pasiflerin devrinde alacaklıların rızasını aramasa da, TBK m.202/2’de “Bununla birlikte, iki yıl süreyle önceki borçlu da devralanla birlikte müteselsil borçlu olarak sorumlu kalır.” demek suretiyle işletme alacaklılarını korumayı da ihmal etmemiştir. İki yıllık süre, muaccel borçlar için duyuru (ilan veya bildirim)⁴⁷ tarihinden; daha sonra muaccel olacak borçlar için muacceliyet tarihinden itibaren işlemeye başlar. Devralan, bildirme veya ilanla duyurma yükümlülüğünü yerine getirmezse, iki yıllık süre işlemeye başlamaz (TBK m.202/4).

Bir malvarlığı veya işletmenin devri nedeniyle borçların nakledilmiş sayılabilmesi için, bir malvarlığı veya işletmenin devredilmiş olmasının yanı sıra, devrin ilan veya ihbar edilmiş olması aranır. Bir malvarlığı veya işletmenin devri nedeniyle borçların kendiliğinden bir kül olarak nakledilmiş sayılması için, “..bunu alacaklılara bildirdiği veya ticari işletmeler için Ticaret Sicili Gazetesinde, diğerleri için Türkiye genelinde dağıtımı yapılan gazetelerden birinde yayınlanacak ilanla duyurduğu tarihten başlayarak” hükmüyle alacaklılara bildirim veya ilan etmesini zorunlu tutmuştur. Alacaklılara bildiri veya ilan yoluyla duyurma yeterlidir. Her ikisini de gerçekleştirmek zorunlu değildir. Bunlardan biri yeterlidir. Madde hükmünde ilanın nasıl olacağı açıkça belirtilmiş, ancak bildirim nasıl yapılacağı hakkında bir şey söylenmemiştir. Bu nedenle, bildirimde herhangi bir şekil şartına ihtiyaç yoktur. Bildirim her türlü haberleşme araçları kullanılarak yapılabilir. Önemli olan malvarlığı veya işletmenin devrinin ilgililere duyurulmasıdır. İlan veya bildirim dışında devirden haberdar olanlara devrin sonuçları uygulanır.

Malvarlığı veya işletmenin sadece pasiflerinin devredilmesinde TBK m.202 uygulama alanı bulamaz. Çünkü TBK m.202 hükmü, aktif ve pasiflerin birlikte devrini öngörmektedir. Sadece borçların devrinde, borcun üstlenilmesine ilişkin TBK m.195 ve devamındaki genel hükümler uygulanır. Taraflar, sadece aktiflerin tümüyle devrini kararlaştırmışsa, o halde TTK m.11/3 uygulanır. Buna karşılık, aktiflerin bir kısmının devredilmesinde, TTK m.11/3 uygulanmaz,

47 TBK m.202/2’de isabetsiz şekilde “bildirme veya duyuru” denmiştir. Hâlbuki duyuru bir sonuç, yöntemleri ise “bildirme veya ilan”dır.

genel hükümlerdeki cüzi intikal ilkesi devreye girer. Pasiflerin tümünün veya bir kısmının devredilip devredilememesi hususu doktrinde tartışmalıdır. Bu tartışmaya bir sonraki başlıkta yer vermekteyiz.

B. TİCARİ İŞLETMENİN DEVRİ

Belirlilik ilkesinin külli intikale dayalı istisnalarından biri diğeri ticari işletmenin devridir. Ticari işletmenin devrine ilişkin düzenlemeler, TTK m.11/3, TBK m.202 ve m.203 hükümlerinde yer almaktadır. Bu hükümler birbiriyle bağlantılıdır. TTK m.11/3'te devir sözleşmesinin şekli ile aktiflerin devri, TBK m.202 hükmünde bir malvarlığı veya işletmenin aktif ve pasifleri ile birlikte devredilmesi, TBK m.203'te ise bir işletmenin diğeri ile birleşmesi ve şekil değiştirmesi düzenlenmektedir. TBK m.202, TTK m.11/3'e göre genel hüküm niteliğinde olup, sadece ticari şirketlerin malvarlığı veya işletmesinin devrini değil, aynı zamanda ticaret şirketi dışındaki iktisadi işletmelerin, dernek veya vakıf tarafından işletilen işletmelerin ya da gerçek kişilerin malvarlığı veya işletmesinin devrini düzenlemektedir.

TTK m.11/3, TBK m.202 ve m.203 hükümleri, işletme düzeyindeki birleşme ve devralmaları düzenlemekte, işletme sahibini veya ortaklarını etkilememektedir. Buna karşılık, TTK m.136 vd. hükümlerinde düzenlenen ticaret şirketlerinin birleşmelerinde, birleşen şirketler tek çatı altında toplandığından, malvarlığının yanı sıra işletme sahibi tüzel kişiler de bundan etkilenmektedir. Örneğin, bir şirket başka bir şirketin, derneğin, vakfın veya gerçek kişinin işletmesini devralırsa TBK m.202 uygulama alanı bulur. Ancak bir şirket başka bir şirkete ait işletmeyi devralır ve o şirket sona erdirilirse TTK m.136 vd. hükümleri uygulanır. Bu noktada, TTK m.194/1 ile TTK m.11/3 hükmü arasındaki farka değinmek gerekir. TTK m.194/1 uyarınca, bir ticari işletme, bir ticaret şirketiyle, onun tarafından devralınmak suretiyle birleşebilir. Bu işlem TTK m.11/3'teki ticari işletme devrinden farklıdır. Çünkü TTK m.194/1 hükmünde, işletmesini devredene, devralan şirketin ortaklık hakları tanınmasına rağmen, TTK m.11/3'teki işletme devrinde, devredene satış bedeli ödenmektedir⁴⁸.

Ticari işletmenin aktif ve pasifiyle bir bütün olarak devri, ticari faaliyetin sona erdirilmesi, değiştirilmesi veya başka nedenlerle söz konusu olabilir. Ticari işletmenin kül ve bütün halinde devri, ticari işletmenin devamlılığını sağlamaktadır⁴⁹. TTK m.11/3-c.1'de, ticari işletmenin içerdiği malvarlığı unsurlarının devri için zorunlu tasarruf işlemlerinin ayrı ayrı yapılmasına gerek olmaksızın bir bütün halinde devredilebileceği açıkça düzenlenmiştir.

Ticari işletmenin devri için yazılı şekil şartına tabi devir sözleşmesi yapılması zorunludur⁵⁰. Sözleşmenin devreden tarafında ticari işletmenin sahibi, devralan tarafından ise herhangi bir gerçek veya tüzel kişi yer alabilir. Devreden kişi, gerçek kişi tacir olabilir, bir ticari işletme işleten

48 Bahtiyar, s. 36.

49 Ülgen vd., s. 193.

50 Devir sözleşmesindeki yazılı şekil şartı, TBK m.12/2 anlamında bir geçerlilik şartıdır. Buna göre, yazılı şekilde yapılmayan devir sözleşmeleri kesin hükümsüzdür.

dernek veya vakıf olabilir ya da bir ticaret şirketi olabilir. Devralan kişi, tacir sıfatına sahip olmak zorunda değildir. Bununla birlikte, devre konu ticari işletme devralan adına ticaret siciline tescil edildiğinde, devralan kişi ticari işletmeyi henüz işletmeye başlamasa bile, TTK m.12/2 uyarınca tacir sayılır. Devir sözleşmesinin konusu ticari işletmedir. Ticari işletme dışındaki iktisadi işletmelerin devrinde, örneğin esnaf işletmesinin devrinde, TTK m.11/3 hükmü uygulama alanı bulmaz. Çünkü TTK m.15/1-c.2'de esnaf ve esnaf işletmesine uygulanacak hükümler arasında TTK m.11/3 sayılmamıştır. Bu bağlamda, bir esnaf işletmesi ancak genel hükümler çerçevesinde devredilebilir. Diğer bir deyişle, esnaf işletmesinin malvarlığı, TTK m.11/3'teki gibi bir bütün halinde devralana geçirilemez, malvarlığındaki aktiflerin her biri için cüzi halefiyet ilkesi uyarınca ayrı ayrı tasarruf işlemi yapılır. Buna karşılık, esnaf işletmesinin pasifleri devrin kapsamına dâhil edilirse, TBK m.202 hükmü çerçevesinde devralana bir bütün halinde intikal edebilir⁵¹.

Ticari işletmenin devri için sadece yazılı devir sözleşmesi yeterli olmayıp, TTK m.11/3-c.3 uyarınca devrin ticaret siciline tescil ve ilan edilmesi gerekmektedir. Ticaret siciline tescil edilmemiş bir ticari işletme, TTK m.11/3'teki külli halefiyete dayalı devir imkânından yararlanamaz, burada genel hükümlerdeki cüzi halefiyete dayalı intikal devreye girer. Öte yandan, bir işletme ticaret siciline tescil edilmiş bile olsa, TTK m.11/3 hükmünden yararlanmak yerine, genel hükümlerdeki cüzi halefiyet ilkesine göre devredilebilir. Zira TTK m.11/3 hükmü ticari işletmenin devrinde cüzi halefiyete dayalı genel hükümlere başvurulmasını yasaklamamaktadır. Ancak TTK m.11/3'te külli halefiyeten doğan bir devir kolaylığı varken, tarafların genel hükümlerdeki cüzi halefiyete başvurmaları rasyonel değildir.

Bir ticari işletmenin sadece bir şubesinin TTK m.11/3 çerçevesinde devredilmesi mümkün gözükmemektedir. Çünkü TTK m.11/3'teki külli intikalde, devrin kapsamına hangi malvarlığı unsurlarının girdiğinin sözleşmede açıkça belirtilmesi şartı bulunmamaktadır. Zaten bulunsaydı belirlilik ilkesine istisna teşkil etmezdi. İşte bu nedenle, şubenin devrinde, devrin hangi malvarlığını kapsadığı bilinemeyecektir. Dolayısıyla, ticari işletmenin bazı birimlerinin devrinde TTK m.11/3 hükmü uygulama alanı bulamayacağından, genel hükümlere başvurulması gerekir⁵². Ancak devre konu şube malvarlığı TTK m.159-179'daki bölünme hükümleri uygulanmak suretiyle merkeze bağlı bir bütünün parçası olmaktan çıkarılabilir (şubenin malvarlığının merkeze ait olması ilkesinin parçalanması). Bu durumda, ticari işletmenin bazı birimlerinin devrinde, TTK m.11/3'teki külli intikale dayalı devir kolaylığından yararlanabilmek mümkün hale gelir⁵³.

Ticari işletmede devrin kapsamına baktığımızda, aktifler bakımından münferit bazı aktiflerin devre konu edilmesi halinde, külli intikal ilkesi gereğince TTK m.11/3 uygulanamaz. Ancak bu sonuç, işletmenin tüm malvarlığı unsurlarının devrin kapsamına dâhil olacağı anlamına gelmemektedir. Devrin kapsamına dâhil olacak malvarlığı unsurları, işletmenin devamlılığını sağlayacak nitelikteki malvarlığı unsurları olmalıdır⁵⁴. Aksi takdirde, TTK m.11/3 uygulama alanı

51 Ülgen vd., s. 197-198.

52 Ülgen vd., s. 198.

53 Ülgen vd., s. 199.

54 Arkan, **Sabih**: Ticari İşletme Hukuku, 16. Baskı, Ankara 2012, s. 42.

bulmaz. İşletmenin devamlılığını sağlamayan malvarlığı unsurlarının devri, genel hükümlerdeki cüzi halefiyet ilkesine göre gerçekleşir. Pasifler açısından durum aktiflerdeki kadar net değildir. Şayet taraflar devir sözleşmesinde pasifleri tamamen veya kısmen devrin kapsamı dışında tutmuşlarsa bu anlaşma geçerli olacak mıdır? Bu konu doktrinde tartışmalıdır. Esas itibarıyla burada iki menfaatten hangisinin daha çok korunması gerektiği belirleyicidir. Birinci görüşe göre, TBK m.202 (eBK m.179) emredici bir hükümdür ve pasifleri devrin kapsamı dışında bırakan devir sözleşmeleri kesin hükümsüzdür⁵⁵. Bu görüş, devredilen ticari işletmenin alacaklılarının menfaatine üstünlük tanımaktadır. Dolayısıyla bu görüşe göre pasiflerin de, aktiflerle birlikte devredilmesi gerekmektedir. İkinci bir görüşe göre ise devir sözleşmesinde, pasiflerin tamamı veya bir kısmı devrin kapsamı dışına çıkarılabilir. İkinci görüşü savunanlara göre, işletmenin alacaklılarını aşırı bir korumaya tabi tutmanın anlamı yoktur. Aksi halde, ticari işletmenin devri işlemlerini kolaylaştırmak mümkün olamaz. Yine ikinci görüşe göre, ticari işletmeyi devralanı işletmenin kayıtlarında bile olmayan sürpriz borçlarla yüz yüze bırakmak doğru değildir. İkinci görüş, ticari işletmenin devri işlemlerinin kolaylaştırılması ve sürekliliğinin sağlanması menfaatine alacaklıların menfaatinden daha fazla üstünlük tanımaktadır. Bu iki farklı görüşü birbirinden ayıran temel unsur, farklı menfaatlere üstünlük tanımlarıdır. Biz burada ikinci görüşün daha isabetli olduğunu düşünüyoruz. Zira ticari işletmenin devrinin kolaylaştırılması yaklaşımı, İsviçre'deki güncel yaklaşımla paralellik arz ettiği gibi, devrin kapsamında taraflara özgürlük sunan TTK m.11/3 hükmüyle de uyumludur. Sonuç olarak, ticari işletmenin devrinde, işletmenin bütünlüğünü ve sürekliliğini koruma sınırları dâhilindeki aktiflerin devredilmesi zorunlu olmasına rağmen, pasiflerin tamamen veya kısmen devredilmesi zorunlu değildir⁵⁶. Kaldı ki, TTK m.11/3 hükmü, ticari işletmenin devrinin kolaylaştırılması noktasında Alman ayrılık ilkesi yerine Fransız birlik ilkesini benimsemek suretiyle ticari işletmenin devrinde borçlandırıcı işlem-tasarruf işlemi aşamalarını tek bir aşamaya indirgemiş ve devir için tek bir sözleşmenin yapılmasını yeterli görmüştür⁵⁷. TTK m.11/3 hükmünde, tescilin kurucu nitelikte olduğu açıkça anlaşılamadığından, devir sözleşmesi hukuki niteliği itibarıyla malvarlığı unsurlarının devralana geçmesini sağlayan aynı bir tasarruf işlemidir⁵⁸. Yazılı devir sözleşmesi, ticari işletme içinde yer alan taşınmazların tescilsiz iktisabına imkân tanımaktadır⁵⁹.

55 **Acemoğlu, Kevork:** Borçlar Kanununun 179. Maddesine Göre Malvarlığı veya Ticari İşletmenin Devri, İstanbul 1971, s. 39-41; **Bahtiyar**, s. 38; **Arkan**, s. 42.

56 **Ülgen vd.**, s. 205.

57 **Bahtiyar**, s. 39; **Arkan**, s. 42.

58 **Tekinalp, Ünal:** *Türk Ticaret Hukukunu Ticari İşletme Bağlamında Yeniden Düşünmek*, Batider, Cilt: 24, Sayı: 3, 2008, ss. 5-16, s. 13; **Arkan**, s. 42. Ayrıca bkz. **Bahtiyar**, s. 39: “Şu halde, devri kolaylaştırmak adına, aktiflerin de bir bütün halinde ve sözleşme ile ya da -hükümden tescilin de kurucu olduğu anlaşılamamakla birlikte - ticaret siciline tescil ile toptan devredilmiş sayılması yolu açılmış bulunmaktadır. Ne var ki, aktiflerin geçişi bakımından oldukça radikal böyle bir değişikliğin, uygulamada sakıncalar yaratabileceği, Eşya ve Borçlar Hukukunun temel ilkeleri ile çelişeceği ve özellikle, yeni bir tescilsiz kazanım hali öngörmesi ve sicile güvenin korunması ilkesi nedeniyle tapu sicili uygulamasında tereddütlere yol açacağı endişesi taşımaktadır.” Tescilin kurucu nitelik taşıdığı ve bu nedenle devir sözleşmesinin hukuken borçlandırıcı nitelikte bir sözleşme olduğu yönünde aksi görüş için bkz. **Ülgen vd.**, s. 208-209; **Demir, Koray:** *Ticari İşletmenin Devrinde Yeni Dönem: Eski ve Yeni Sorunlar*, İÜHFİM, Prof. Dr. Ersin Çamoğlu'na Armağan, Cilt: LXXI, Sayı: 2, 2013, ss. 103-120, s. 114.

59 **Arkan**, s. 43; **Bahtiyar**, s. 39.

İkinci görüşün kabulü halinde, alacaklıların korunması noktasında çözümler yok değildir. İşletmenin devri taraflar arasında geçerli olmasına rağmen, karşı edimin uygun belirlenmemesi durumunda alacaklıların da 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu (İİK) m.277 vd. hükümleri çerçevesinde tasarrufun iptali davası açabilmeleri mümkündür. Ayrıca alacaklıların, İİK m.280/4-c.1 ve m.280/4-c.2 hükümlerinden faydalanmak suretiyle devir konusu malvarlığı unsurlarına alacaklarını tahsil amacıyla başvurabilmeleri mümkündür⁶⁰.

C. ŞİRKET BİRLEŞMELERİ

Belirlilik ilkesinin külli intikale dayalı istisnalarından bir diğeri ise şirket birleşmelerinde tüzel kişilikleri sona eren şirketlerin malvarlığının külli halefiyet ilkesi uyarınca devralan veya yeni kurulan şirkete tescil anında kendiliğinden (*ipso iure*) intikal etmesidir. Ticaret şirketleri, kanunda öngörülen şekilde kurulmakla birlikte, zaman içinde rekabet koşullarına ayak uydurmak veya mali durumunu iyileştirmek amacıyla yapısal değişikliklere başvurabilmektedir. Birleşme yoluyla yapısal değişiklik bunlardan biridir. Ticaret şirketlerinin birleşmesi, TTK m.136-158 hükümlerinde düzenlenmektedir. TTK m.136 uyarınca, ticaret şirketleri devralma veya yeni kuruluş şeklinde birleşebilir. Devralma şeklinde birleşmede, bir ticaret şirketi diğerini devralmak suretiyle birleşme gerçekleşir. Diğer bir deyişle, bir ticaret şirketi, malvarlığını diğer bir ticaret şirketine kül ve bütün halinde devretmektedir. Yeni kuruluş şeklinde birleşmede ise şirketler yeni bir şirket içinde bir araya gelmektedir. Bu yöntemde ise iki ticaret şirketi, malvarlıklarını kül ve bütün halinde yeni kurulacak bir ticaret şirketine devretmektedir⁶¹.

TTK m.153/1 uyarınca, birleşme, birleşmenin ticaret siciline tescili ile geçerlilik kazanmaktadır. Birleşme sözleşmesinin⁶², birleşmeye katılan şirketlerin genel kurullarında onaylanması, birleşmenin hukuken gerçekleşmesini sağlamaz. Bu, gerekli ve fakat yeterli olmayan bir aşamadır. Birleşme, ticaret siciline tescil ile hukuki geçerlilik kazanmaktadır (TTK m.153/1, cüm.1). Tescil, birleşme ve hukuki halefiyet açısından kurucu niteliktedir. Bunun anlamı, TTK m.153/1, cüm.2'de ifade edilmiştir. Buna göre, tescil anında, devrolunan şirketin bütün aktif ve pasifi kendiliğinden (*ipso iure*) devralan şirkete geçmektedir. Burada, şirket malvarlığının külli halefiyet ilkesi uyarınca intikali söz konusudur⁶³. Dolayısıyla, tescil ile birlikte, tüzel kişilikleri sona eren şirketlerin tüm hak, borç ve yükümlülükleri devralan veya yeni kurulan şirkete geçmektedir⁶⁴. Birleşme durumunda her iki şirketin alacaklılarının akıbeti, TBK m.203/1 hükmünde düzenlenmiştir. Buna göre, bir işletme başka bir işletme ile aktif ve pasiflerin karşılıklı olarak devralınması ya da birinin diğerine katılması yoluyla birleştirilirse, her iki işletmenin alacaklıları, bir malvarlığının devralınmasından doğan haklara sahip olup, bütün alacaklarını yeni işletmeden alabilirler.

60 Ülgen vd., s. 205.

61 Pulaşlı, Hasan: Şirketler Hukuku Genel Esaslar, 5. Baskı, Adalet, Ankara 2017, s. 69-70; Şener, Oruç Hami: Teorik ve Uygulamalı Ortaklıklar Hukuku Ders Kitabı, 3. Baskı, Seçkin, Ankara 2017, s. 124-125.

62 Birleşme sözleşmesi, birleşmesi öngörülen şirketler arasında birleşmenin tüm planları ve önemli temel ilkelerini içeren, aynı etkisi olmayan, sadece borçlandırıcı etkisi olan atipik bir sözleşmedir. Bkz. Pulaşlı, s. 78.

63 Bahtiyar, s. 37.

64 Pulaşlı, s. 91; Şener, s. 129 ve 131.

D. MİRASIN KAZANILMASINDA KÜLLİ HALEFİYET

Mirasın kazanılmasının iki tekniği bulunmaktadır. Bunlar, mirasın kendiliğinden (otomatik) kazanılması ve külli halefiyet teknikleridir⁶⁵. Mirasbırakan öldüğü anda, mirasçılar, mirasa ilişkin herhangi bir bilgileri ve iradeleri olmasa bile mirası kendiliğinden, TMK m.599/1'in deyimiyile kanun gereğince kazanır. Külli halef kanuni mirasçılar ve atanmış mirasçılar dışında, cüz'i halef vasiyet alacaklıları da mirasın kendiliğinden kazanılması kuralından faydalanırlar⁶⁶. Ancak, cüz'i halef vasiyet alacaklılarının⁶⁷ kendiliklerinden kazandıkları hak, aynı hak değil, dolaylı ve kişisel bir alacak hakkıdır⁶⁸. TMK m.600/1 uyarınca, cüz'i vasiyet alacaklısı alacak hakkını, varsa vasiyeti yerine getirme görevlisine karşı, aksi takdirde kanuni veya atanmış mirasçılara karşı ileri sürebilir. Vasiyet alacaklısının alacak hakkı, tasarruftan aksi anlaşılmıyorsa, vasiyet borçlusunun mirası kabul etmesi veya mirası ret hakkının düşmesiyle talep edilebilir, (muaccel) hale gelir (TMK m.600/2)⁶⁹. Vasiyet borçlusu, borcunu yerine getirmese, vasiyet alacaklısı, vasiyet edilen malın teslimini veya hakkın devrini talep ve dava edebilir. Şayet vasiyetin konusu bir davranış olup, vasiyet borçlusu bu borcunu yerine getirmese, vasiyet alacaklısı zararın tazminini talep ve dava edebilir (TMK m.600/3).

Kendiliğinden kazanma sisteminde, mirasçı bir kabul beyanında bulunsa bile, bu kabul beyanı en fazla mirası ret hakkından feragat ettiği anlamına gelir. Yoksa mirasın kendiliğinden kazanılmasına yönelik bir irade beyanı teşkil etmez. Nitekim mirası ret hakkından feragat işlemi de, mirası ret gibi bir hukuksal işlem olup, onun tabii olduğu kurallara tabidir⁷⁰. Mirasın kendiliğinden kazanılması kuralının iki istisnası vardır. Bu istisnai durumlarda, mirasın kazanılması için mirasın açıkça kabul edilmesi gerekmektedir. Birinci istisna, TMK m.605/2 hükmüdür. Buna göre, ölümü tarihinde mirasbırakanın ödemedi aczi açıkça belli veya resmi olarak tespit edilmişse, miras, karine olarak ve kendiliğinden reddedilmiş sayılır⁷¹. Söz konusu hüküm, mirasçıyı ağır bir borç sorumluluğundan kurtarmayı amaçlamaktadır. İkinci istisna ise TMK m.614/1 kuralıdır. Buna

65 **Serozan, Rona/Engin, Baki İlkay:** Miras Hukuku, 5. Baskı, Ankara 2018, s. 497; **İmre, Zahit/Erman, Hasan:** Miras Hukuku, 14. Baskı, İstanbul 2018, s. 341-344; **Dural, Mustafa/Öz, Turgut:** Miras Hukuku, 12. Baskı, İstanbul 2018, s. 404; **Kılıçoğlu, Ahmet M.:** Miras Hukuku, 9. Baskı, Ankara 2018, s. 281-282; **İşgüzar, Hasan/Demir, Mehmet/Yılmaz, Süleyman:** Miras Hukuku, Ankara 2019, s. 138-141; **Hatemi, Hüseyin:** Miras Hukuku, 8. Baskı, İstanbul 2018, s. 151; **Antalya, O. Gökhan:** Miras Hukuku, 3. Baskı, İstanbul 2015, s. 53 vd.

66 Aksi yönde bkz. **Kılıçoğlu**, s. 26 ve 283; **Dural/Öz**, s. 405; **İşgüzar/Demir/Yılmaz**, s. 142.

67 Bir görüş, vasiyet alacaklısını cüzi halef ve hatta mirasçı olarak bile nitelendirmez, onu sadece külli haleflerin alacaklısı olarak görür. Bu görüşe göre, bizim hukukumuzda cüzi halefiyete tek örnek TMK m.601/2 hükmündeki mirasbırakanın yaptığı sigorta sözleşmesinden doğan hakkın vasiyet nedeniyle iktisabıdır. Bkz. **Dural/Öz**, s. 405-406, dnt. 1057. Buna karşılık, yazarların çoğu, Dural/Öz'den farklı olarak, vasiyet alacaklısını cüzi halef olarak nitelendirmektedir. Örneğin bkz. **Kılıçoğlu**, s. 283; **Hatemi**, s. 158; **Serozan/Engin**, s. 512; **İşgüzar/Demir/Yılmaz**, s. 141-142; **Antalya**, s. 59.

68 **İmre/Erman**, s. 348, dnt. 1; **Hatemi**, s. 158; **Dural/Öz**, s. 406; **Serozan/Engin**, s. 497; **Antalya**, s. 356; Yargıtay 2. HD., T. 10.11.1999; E. 1999/9576, K. 1999/12093, Yargıtay Kararları Dergisi, Cilt: 26, Sayı: 4, 2000, s. 525.

69 Hukukumuzda, mirasçının takip dokunulmazlığı (İİK m. 53/1) olmasına rağmen, dava dokunulmazlığı sadece TMK m.600/2 hükmü kapsamında vasiyet borcunda öngörülmüştür. Hâlbuki Almanyada, tereke borcundan ötürü mirasçıya karşı mirasın kabul edilmesine veya kabul edilmiş sayılmasına kadar dava açılmaz. Dava açılrsa bile, açılan dava, dava şartı veya sıfat eksikliği gerekçesiyle reddedilir (BGB § 1958). Bkz. **Serozan/Engin**, s. 500.

70 **Serozan/Engin**, s. 498.

71 **İmre/Erman**, s. 343; **Serozan/Engin**, s. 498; **Dural/Öz**, s. 404; **İşgüzar/Demir/Yılmaz**, s. 139.

göre, mirasçılar, mirası reddederken, kendilerinden sonra gelen mirasçılardan mirası kabul edip etmeyeceklerinin sorulmasını tasfiyeden önce isteyebilirler. Bu durumda, ret, hâkim tarafından daha sonra gelen mirasçılara bildirilir. Daha sonra gelen mirasçılar, bir ay içinde mirası kabul beyanında bulunmazsa, mirası reddetmiş sayılır (TMK m.614/2).

Kendiliğinden kazanma sistemi, terekeyi sahipsiz bırakmama anlayışına dayanmasına rağmen, kimseye isteği dışında bir hakkın dayatılmayacağı ilkesine ve mirasçının mirasbırakanın borçlarından kendi malvarlığıyla kişisel olarak sorumlu tutulmama menfaatine aykırılık teşkil etmektedir. Roma hukukunda, “askıda/bekleyen tereke” ilkesi kabul edilmekteydi. Mirasbırakanın aile yakını bulunmuyorsa, tereke kendiliğinden mirasçılara geçmezdi. Terekenin mirasçılara intikali gerekirdi⁷². Buna karşılık, kanun koyucumuz, “askıda/bekleyen tereke” ilkesi yerine, terekenin sahipsiz kalmaması, yani terekenin bir an bile sahipsiz kalmadan mirasçılara geçmesi ilkesine üstünlük tanımaktadır⁷³. Örneğin, TMK m.611/1 hükmüne göre, kanuni mirasçılardan biri, mirası reddederse onun payı, miras açıldığı zaman kendisi sağ değilmiş gibi hak sahiplerine geçer. Şunu da belirtmek gerekir ki, mirasın reddi kurumu, kimseye isteği dışında bir hakkın dayatılmayacağı ilkesinin ve mirasçının mirasbırakanın borçlarından kendi malvarlığıyla kişisel olarak sorumlu tutulmama menfaatinin az da olsa dikkate alınarak bir denge sağlanmaya çalışıldığını göstermektedir. Ancak mirasın reddi kurumu bile, terekenin sahipsiz kalmaması sisteminin katılığını tam olarak yumuşatamamaktadır.

Mirasın kazanılmasının diğer bir kuralı, külli halefiyet kuralıdır. Miras, sadece kendiliğinden değil, aynı zamanda küll ve bütün halinde (*successio per universitatem*) kazanılır⁷⁴. Külli halefiyette, mirasbırakanın malvarlığı, münferit birimlere ayrılmaksızın bütün olarak mirasçılara geçer⁷⁵. TMK m.599/1 hükmü, “miras bir bütün olarak kazanılır” demek suretiyle külli halefiyet ilkesini benimsemektedir. Külli halefiyet ilkesinden, kanuni ve atanmış mirasçılar yararlanabilir, cüz’i halef olan vasiyet alacaklıları yararlanamaz. Miras hukukunda külli halefiyet ilkesinin üç boyutu vardır⁷⁶. Birincisi, mirasbırakanın, aktifi ve pasifiyle tüm malvarlığı bütün olarak külli halef mirasçılara geçer⁷⁷. Pasifin kaynağı önemli değildir. Hukuki işlemlerden, haksız fiillerden,

72 Antalya, s. 54; Serozan/Engin, s. 499.

73 Serozan/Engin, s. 499.

74 Piotet, Paul: Précis De Droit Successoral, 2. Baskı, Berne 1988, s. 103-104.

75 Piotet, s. 18.

76 Serozan/Engin, s. 500-501.

77 Mirasbırakanın borçlarına halefiyet konusu, miras hukukundaki önemli teorik tartışmalardan biridir. Bizim konuya ilişkin tutumumuz şu şekildedir: Liberal ekonomik düzen ve teknolojinin gelişmesi, insanların birey odaklı bir yaşam tarzını tercih etmelerine neden olmaktadır. Bireyciliğin güçlenmesiyle birlikte, ailenin de dâhil olduğu kolektivist oluşumlar zayıflamaktadır. Bu nedenle, bir kişiyi, aile üyesi de olsa bir başka kişinin borcundan otomatikman sorumlu tutmak liberal olmayan kolektivist bir yaklaşımdır. Bizce, olması gereken hukuk bakımından, mirasbırakanın pasiflerinin külli halefiyet kapsamında olmaması gerekir. İngiliz ve İskandinav modelinde olduğu gibi, mirasçılar terekenin borçlarından sorumlu olmamalıdır. Bir yönetici atanmak suretiyle, terekenin borçlarının terekeden karşılanıp tasfiye edilmesi daha isabetli bir sistem olurdu. Bkz. Serozan/Engin, s. 508. Aslında, kanun koyucumuz, pasiflerin külli halefiyet kapsamında yer almasını öngörerek, alacaklıları korumak istemiştir. Ancak, diğer taraftan da mirasçılara ağır bir sorumluluk yüklemiştir. Burada şöyle bir haksızlık da yok değildir. Devlet (TMK m.631/2) veya vakıf (TMK m.105/3) mirasçı ise sadece terekeden intikal eden mallarla sınırlı sorumludur, ama bunlar dışındaki mirasçılar tüm kişisel malvarlığıyla sınırsız sorumludur. Bu yaklaşım, devletçi zihniyetin bir

sebepsiz zenginleşmeden ya da kanundan doğabilir⁷⁸. Nasıl ki hakların geçişinde teslime, tescile ve temlike ihtiyaç yoktur, pasiflerin geçişinde de borcun nakline ihtiyaç yoktur⁷⁹. Bu durum, külli halefiyetin bir gereğidir. İkincisi, özel halefiyet rejimleri kabul edilmez⁸⁰. Tereke üzerinde, tek mirasçının veya birden çok mirasçının külli halefiyeti vardır. Üçüncüsü, mirasın intikalinde; teslime, tescile ve temlike ihtiyaç yoktur⁸¹. Külli halefiyet ilkesi, bu üç boyutuyla, aleniyet ve belirlilik ilkelerini zedeleyici bir niteliğe sahiptir. Miras hukukunda külli halefiyet ilkesinin benimsenmesinin temel nedeni, mirası kendiliğinden kazanma kuralında olduğu gibi terekenin eksiksiz şekilde korunmasıdır. Dolayısıyla, mirasın kendiliğinden ve kül olarak kazanılması, terekeyi korumayı amaçlar. Külli halefiyet varsa, cüz'i ve özel halefiyet yoktur.

Külli halefiyetin hukuki sonucu noktasında, bir görüşe⁸² göre, tek veya çok mirasçının külli halefiyeti birbirinden farklı değildir, her iki durumda da tereke, özel bir malvarlığı oluşturur. Biz bu görüşe katılmıyoruz. Bize göre, tek mirasçının külli halefiyeti ile çok mirasçının külli halefiyetinin hukuki etkileri birbirinden farklıdır. Şöyle ki, tek mirasçının külli halefiyetinde, mirasbırakanın terekesiyle mirasçının malvarlığı bir bütün oluşturur, iç içe geçer. Bu durumda, mirasbırakanın malları, mirasçının malları olur. Buna karşılık, çok mirasçının külli halefiyetinde, özel bir malvarlığı oluşturan elbirliği ortaklığı söz konusu olur (TMK m.640)⁸³ ve mirasçının kişisel malvarlığı ile tereke malvarlığı bütünleşmez⁸⁴. Birden çok mirasçının külli halefiyetinde, TMK m.641/1 gereğince mirasçılar borçlardan müteselsilen sorumludur⁸⁵. Bu durumda, TMK m.5 atfıyla TBK m.162 vd. hükümleri uygulama alanı bulur. Mirasçılar, mirasbırakanın borçlarından kural olarak kişisel malvarlıklarıyla ve sınırsız olarak sorumludur⁸⁶. Müteselsil sorumluluk, mirasbırakanın ölümüyle başlar ve mirasın paylaşılmasından sonra da devam eder (TMK m.681/1). Ancak, alacaklı, alacağın mirasçılar arasında paylaşılmasına ya da mirasçı tarafından yüklenilmesine açık veya örtülü olarak rıza göstermesi durumunda, teselsül sona erer. Teselsül, paylaşmanın gerçekleştiği tarihin veya daha sonra yerine getirilecek borçlarda muacceliyet tarihinin üzerinden beş yıl geçmekle sona erer (TMK m.681/2).

ürünüdür. Bunun istisnaları, TMK m.629/2, 632/3 ve 635 hükümleridir. Bu sayılan durumlarda, devlet ve vakıf dışındaki mirasçılar için de, sınırlı sorumluluk öngörülmüştür. Öte yandan, terekedeki pasifler aktiflerden fazla ise bu durum mirasçılar için ciddi bir risk teşkil eder. Bkz. **Piotet**, s. 20.

78 Yargıtay HGK., T. 12.3.2008, 21-235/248, Yargıtay Kararları Dergisi, Cilt: 34, Sayı: 8, 2008, s. 1496; **Serozan/Engin**, s. 508.

79 **Kılıçoğlu**, s. 313; **Antalya**, s. 55.

80 Buna karşılık, pozitif hukukumuzda eşitlik ilkesine aykırı ayrıcalıklı intikal rejimleri bulunmaktadır. Örnekler için bkz. **Antalya**, s. 59; **Serozan/Engin**, s. 86.

81 **Kılıçoğlu**, s. 282 ve 312; **Antalya**, s. 55.

82 BGE 116 II 259 (**Serozan/Engin**, s. 502'den naklen).

83 Terekeye dâhil hak ve alacaklar üzerindeki elbirliği mülkiyeti, paylı mülkiyete dönüştürülebilir. Bkz. **Antalya**, s. 56, dnt. 142.

84 **Serozan/Engin**, s. 503.

85 Müteselsil borçluluk, mirasbırakanın bir mirasçısına olan borcunda işlemez. Bu durumda, diğer mirasçılar, miras payları oranında sorumlu olur. Bkz. **Kılıçoğlu**, s. 315.

86 **Piotet**, s. 20.

Tek mirasçı külli halefiyetin hukuki etkileri şunlardır⁸⁷: (1) Alacak ve borç mirasçının şahsında birleştiği için, mirasçının mirasbırakana borcu sona erer (TBK m.116). (2) Mirasbırakan, sağlığında tek mirasçıya taşınmazı üzerinde sınırlı bir aynı hak tanıdıysa, terekenin tek mirasçıya geçmesiyle sınırlı aynı hak ortadan kalkar, mülkiyet hakkı eskisi gibi sınırlamaya tabi olmaksızın devam eder. (3) Mirasçının, mirasbırakanın malvarlığı ile ilgili tasarruf yetkisi eksikliği ortadan kalkar. (4) Tek mirasçı, takas yetkisini kullanabilir. Mirasçı, üçüncü kişiye karşı kişisel borcunu, mirasbırakanın bu kişiden olan alacağıyla takas ederek borcu sona erdirebilir.

Miras hukukunda külli halefiyetin istisnalarından biri, cüz'i halef vasiyet alacaklıdır. Vasiyet alacaklısı, mirası kendiliğinden kazansa da, külli halefiyetten yararlanamaz⁸⁸, sadece mirasbırakanın terekedeki belirli değerler üzerinde alacak hakkına sahip olur. Bunun bir istisnası, TMK m.601/2 hükmüdür. Buna göre, vasiyet alacaklısı, kendisine miras kalan sigorta alacağı kapsamında, sigorta sözleşmesinden doğan istem hakkını sigortacıya karşı doğrudan doğruya kullanabilir. Hukukumuzda, vasiyet alacaklısının aynı vasiyet hakkı kabul edilmemesine rağmen, TMK m.601/2 bunun bir istisnasıdır. Külli halefiyetin ikinci istisnası özel halefiyettir. Özel halefiyet, tereke dışında tutulan özel bir intikal rejimine bağlanmıştır. TBK m.356 hükmü, özel halefiyete örnek olarak verilebilir. Buna göre, ölen kiracının ortakları veya bu ortakların aynı meslek ve sanatı yürüten mirasçıları ve ölen kiracı ile birlikte aynı konutta oturanlar, sözleşmeye ve kanun hükümlerine uydıkları sürece, taraf olarak kira sözleşmesini sürdürebilirler.

Külli halefiyetin kapsamı TMK m.599/2'de düzenlenmiştir. Buna göre, kanunda öngörülen ayrık durumlar saklı kalmak üzere mirasçılar, mirasbırakanın aynı haklarını, alacaklarını, diğer malvarlığı haklarını, taşınır ve taşınmazlar üzerindeki zilyetliklerini doğrudan doğruya kazanırlar. Külli halefiyetin kapsamında sayılan unsurlar, sınırlayıcı şekilde değil, örnek kabilinden sayılmıştır. Bu listeye, beklenen haklar, fikri haklar ve yenilik doğuran haklar eklenebilir⁸⁹. Kişiyi sıkı sıkıya bağlı haklar⁹⁰, intifa ve oturma hakları ile el değiştirdiklerinde özel güven bağlılığına aykırı düşecek nafaka (TMK m.176/3), kişisel iş görme (TBK m.440, 486, 500, 513), ölünceye kadar bakma (TBK m.618) ve eşya kullanma (örneğin kullanım ödücüsü – TBK m.385) ilişkileri

87 Serozan/Engin, s. 502; Antalya, s. 55-56.

88 Vasiyet alacaklısı, külli halef mirasçı olmasa da, Borçlar Hukuku anlamında sıradan bir alacaklı olarak da görülemez. Bir kere, vasiyet alacaklısı, TBK'nda değil, TMK'nun Miras Kitabı'nda düzenlenmektedir. Vasiyet alacaklısı da, mirası kendiliğinden kazanma kuralına tabidir. Vasiyet alacaklısı da, mirası ret hakkına sahiptir, mirastan çıkarılma ve mirastan yoksunluk yaptırımlarına tabidir. Vasiyet, ölüme bağlı tasarrufa konu olabilmektedir. Vasiyet alacaklısının kim olacağını mirasbırakan bizzat belirlediğinden, atanmış mirasçı için geçerli olan kişiyi sıkı biçimde bağlılık kuralı, vasiyet alacaklısı için de geçerlidir. Bkz. Serozan/Engin, s. 503-504. Aksi yönde bkz. Kılıçoğlu, s. 26.

89 Manevi tazminat isteminin mirasçılara geçip geçemeyeceği konusu uzun süre tartışılmıştır. Ancak gelinen son durumda, TMK m.25/4 hükmüne göre, manevi tazminat isteme hakkının mirasçılara geçmesi için mirasbırakan tarafından ileri sürülmüş olması gerekir. Diğer bir deyişle, Mirasbırakan, manevi tazminat davasını açtıktan sonra ölmüşse, mirasçılar davayı devam ettirme hakkına sahiptir. Buna karşılık, mirasbırakan, manevi tazminat isteminde bulunmadan önce ölmüşse, artık manevi tazminat talep hakkı mirasçılara geçmez. Ancak mirasbırakan ölmeden önce manevi tazminat istemine dair dava açmasa bile bu istemini söylemiş veya bildirmiş ya da ihtar çekmişse, bu halde manevi tazminat talep hakkı mirasçılara geçer. Bkz. İşgüzar/Demir/Yılmaz, s. 140; Dural/Öz, s. 405.

90 Mirasbırakanın, manevi fikri hakları, adı, imzası, ses kaydı gibi metalaşan kişilik değerleri mirasçılara geçebilirken, onuru, saygınlığı, organları ve cesedi gibi henüz metalaşmamış kişilik değerleri mirasçılara geçmez. Ayrıca, velayet hakkı, özel ve kamusal makamlarda icra edilen görevler mirasçılara geçmez. Bkz. Serozan/Engin, s. 506.

gibi belli parasal edim ilişkileri külli halefiyetin kapsamı dışında kalır⁹¹ Düzensiz irtifaklar, vekâlet ve temsil yetkisi, kişi ortaklığı payı, dernek üyeliği ise hukuki ilişkideki tarafların rızasına bağlı olarak külli halefiyetin kapsamına dâhil olabilmektedir⁹².

TMK m.599/2'de ifade edilen zilyetlik, eşya üzerinde fiili hâkimiyet değil, zilyetliğe bağlanan hukuki korumalar/karineler/avantajlardır. Bu sayede, örneğin mirası kazandığından veya tereke değerlerinin varlığından ve nerede olduğundan haberdar olmayan yurt dışındaki bir mirasçı, terekedeki malın başkasına devri durumunda, taşınır davası açabilecektir. Mirasbırakanın eşyası, ölümünden sonra mirasçısının rızası hilafına yabancı biri tarafından üçüncü kişiye devredilirse, üçüncü kişi iyi niyetle aynı hak sahibi olamaz. Bu durumda, mirasçı, eşyayı üçüncü kişiye devredene karşı taşınır davası açabileceği gibi, zilyetliğin diğer hukuki korumalarından da yararlanabilir. Mirasçı, mirasbırakana ait olmayan bir eşyanın iyi niyetli bile olsa mülkiyetini kazanamaz. Çünkü külli halefiyette, hukuki işleme dayalı bir iktisap söz konusu değildir. Bu durumda, TMK m.988 kuralı işlemez.

IV. SONUÇ

Aynı hakkın üçüncü kişilere karşı etkili olabilmesi için, üçüncü kişilerce tanınıp seçilebilmesi gerekir. Belirlilik ilkesi bu amaca hizmet eder. Ancak hukukumuzda, belirlilik ilkesine istisna teşkil eden uygulamalar yok değildir. Biz bu istisnaları, toptan isteme ve götürü işleme dayalı istisnalar ile külli intikale dayalı istisnalar olmak üzere iki grupta topladık. Toplu rehin, öncelenmiş hükmen teslim, kat mülkiyeti, döner malvarlığının rehni ve ticari işletmenin bütün halinde rehni, toptan isteme ve götürü işleme dayalı istisnalardır. Malvarlığının veya işletmenin devralınması, ticari işletmenin devri, şirket birleşmeleri ve mirasın kazanılması ise belirlilik ilkesinin külli intikale dayalı istisnalarını teşkil etmektedir.

Belirlilik ilkesi, bir yönüyle aynı hakkın üçüncü kişilere karşı etkili olabilmesinde önemli bir işleve sahiptir. Diğer yönüyle, formaliteler içerdiği için maliyetlidir. Teknolojinin hızla geliştiği ve ekonomik faaliyetin küresel boyut kazandığı bir dünyada, insanların ekonomik menfaatleri de değişmektedir. Hukuki işleme taraf olan kişilerin, günümüzdeki güncel ekonomik menfaati, işlemin hızlı, kolay ve en az maliyetle yapılmasıdır. Belirlilik ilkesinin formaliteleri, söz konusu menfaate uygun değildir. Bu nedenle, kanun koyucu, güncel ekonomik menfaati dikkate alarak belirlilik ilkesinin istisnalarını öngörmüştür. Bizce, konuya fayda-maliyet analizi çerçevesinde yaklaşmak gerekir. Her olayın kendi özelinde faysa-maliyet analizinin yapılarak bir sonuca varılması gereklidir. Daha açık bir anlatımla, belirlilik ilkesine istisna teşkil eden bir uygulama gündeme geldiğinde, belirlilik ilkesinin formalitelerinin uygulanmasının maliyeti ile belirlilik ilkesine istisna getirilmek suretiyle aynı hakkın üçüncü kişilere karşı etkili olması menfaatinin zedelenmesi maliyetinin karşılaştırmalı analizi yapılmalı ve en az maliyetli seçenek hangisi ise

91 Serozan/Engin, s. 504-506. Ayrıca, adi ortaklık ilişkisinin sona ermesini düzenleyen TBK m.639 hükmünü de, bu kapsamda saymak mümkündür.

92 Serozan/Engin, s. 507.

onun tercih edilmesi gerekir. Eğer en az maliyetli seçenek belirlilik ilkesinin formalitelerine uymak ise o halde belirlilik ilkesine istisna teşkil eden uygulamanın yasaklanmasını öngören düzenlemeler yapılmalıdır. Buna karşın, en az maliyetli seçenek belirlilik ilkesine istisna getiren uygulama ise bu durumda, söz konusu istisnanın kanun koyucu tarafından düzenlemeye konu edilmesi gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Acar, Faruk:** Rehin Hukuku Dersleri, İstanbul 2015.
- Acar, Faruk:** Rehin Hukukunda Taşınmaz Kavramı ve Özellikle Belirlilik İlkesi, Ankara 2008.
- Acemoğlu, Kevork:** Borçlar Kanununun 179. Maddesine Göre Malvarlığı veya Ticari İşletmenin Devri, İstanbul 1971.
- Akipek, Jale/Akıntürk, Turgut/Ateş, Derya:** Eşya Hukuku, 2. Baskı, İstanbul 2018.
- Antalya, O. Gökhan:** Miras Hukuku, 3. Baskı, İstanbul 2015.
- Antalya, O. Gökhan/Acar, Faruk:** Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, 2. Baskı, İstanbul 2017.
- Arkan, Sabih:** Ticari İşletme Hukuku, 16. Baskı, Ankara 2012.
- Bahtiyar, Mehmet:** Ticari İşletme Hukuku, 19. Baskı, İstanbul 2018.
- Davran, Bülent:** Rehin Hukuku Dersleri, Fakülter Matbaası, İstanbul 1972.
- Demir, Koray:** *Ticari İşletmenin Devrinde Yeni Dönem: Eski ve Yeni Sorunlar*, İÜHFİM, Prof. Dr. Ersin Çamoğlu'na Armağan, Cilt: LXXI, Sayı: 2, 2013, ss. 103-120.
- Dural, Mustafa/Öz, Turgut:** Miras Hukuku, 12. Baskı, İstanbul 2018.
- Erman, Hasan:** Eşya Hukuku Dersleri, 8. Baskı, İstanbul 2018.
- Esener, Turhan/Güven, Kudret:** Eşya Hukuku, 6. Baskı, Ankara 2015.
- Foëx, Bénédicte:** Le Contrat de Gage Mobilier, Bâle 1997.
- Graziadei, Michele/Mattei, Ugo/Smith, Lionel:** *Commercial Trusts in European Private Law: The Interest and Scope of the Enquiry*, Commercial Trusts in European Private Law, New York 2005.
- Gürsoy, Kemal Tahir:** Birden Ziyade Gayrimenkulün Aynı Borç İçin İpotek Edilmesi ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, Ankara, 1978.
- Gürsoy, Kemal Tahir:** Yatırım Fonları, Ankara 1977.
- Hatemi, Hüseyin:** Miras Hukuku, 8. Baskı, İstanbul 2018.
- Helvacı, İlhan:** Eski Medeni Kanunumuzla Karşılaştırmalı Olarak Türk Medeni Kanununa Göre Sözleşmeden Doğan İpotek Hakkı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2008.
- İmre, Zahit/Erman, Hasan:** Miras Hukuku, 14. Baskı, İstanbul 2018.
- İşgüzar, Hasan/Demir, Mehmet/Yılmaz, Süleyman:** Miras Hukuku, Ankara 2019.
- Jeunehomme, Jean-François:** Introduction au Droit Prive et a La Theorie Generale Des Obligations (Notes de Cours), 2. Baskı, Liège 2008.
- Kaşak, Fahri Erdem/Güvenç, İpek:** *Taşınmazların Birlikte Rehni (TMK m.855)*, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XXIII, Y. 2019, Sa. 1, ss. 61-92.
- Kılıçoğlu, Ahmet M.:** Miras Hukuku, 9. Baskı, Ankara 2018.
- Köprülü, Bülent/Kaneti, Selim:** Sınırlı Aynı Haklar, 2. Baskı, İstanbul 1982-1983.
- Kuntalp, Erden:** *Aynı Alacak İçin Birden Çok Taşınmaz Rehni*, Yiğit Okur'a Armağan, Galatasaray Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1998, ss. 265-293.

- Kurşat, Zekeriya:** *Birlikte Rehin*, Prof. Dr. Özer Seliçi'ye Armağan, Ankara, 2006, ss. 393-426.
- Oğuzman, M. Kemal/Seliçi, Özer/Oktay Özdemir, Saibe:** Eşya Hukuku, 18. Baskı, İstanbul 2015.
- Oktay Özdemir, Saibe:** *Teminat Amaçlı Mülkiyet Devri Sözleşmeleri*, MHB Dergisi, Aysel Çelikele Armağan Özel Sayısı, C. 19, S. 1-2, 2001, ss. 657-683.
- Özer, M. Tolga:** *Taşınmazların Birlikte Rehni (Aynı Alacağı Teminat Altına Almak İçin Birden Fazla Taşınmazın Rehni)*, Filiz Kitabevi, İstanbul 2015.
- Piotet, Paul:** *Précis De Droit Successoral*, 2. Baskı, Berne 1988.
- Pulaşlı, Hasan:** *Şirketler Hukuku Genel Esaslar*, 5. Baskı, Adalet, Ankara 2017.
- Sarı, Suat:** *Taşınmaz Rehninde Belirlilik (Muayyenlik) İlkesi*, Prof. Dr. M. Kemal Oğuzman'ın Anısına Armağan, Beta Basım Yayın, İstanbul, 2000, ss. 963-1011.
- Saymen, Ferit H./Elbir, Halid K.:** *Türk Eşya Hukuku*, İstanbul 1954.
- Serozan, Rona:** *Eşya Hukuku I*, 3. Baskı, İstanbul 2014.
- Serozan, Rona:** *Taşınır Eşya Mülkiyetinin Devrinde: Aynı Tasarruf Sözleşmesinin Borçlanma Sözleşmesinden Ayrılığı ve Soyutluğu*, Prof. Dr. Tahir Çağ'ının Anısına Armağan, İstanbul 2000, ss. 397-412.
- Serozan, Rona/Engin, Baki İlkay:** *Miras Hukuku*, 5. Baskı, Ankara 2018.
- Sirmen, A. Lâle:** *Eşya Hukuku*, 6. Baskı, Ankara 2018.
- Şener, Oruç Hami:** *Teorik ve Uygulamalı Ortaklıklar Hukuku Ders Kitabı*, 3. Baskı, Seçkin, Ankara 2017.
- Şit İmamoğlu, Başak:** *Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Üzerine Bir İnceleme*, Ankara 2017.
- Tandoğan, Halûk:** *İnançlı İşlemlerde İnananın Korunması Sorunu ve Bu Sorunun Çözümünde BK.md.393'den Yararlanma Olanığı*, Temsil ve Vekâlete İlişkin Sorunlar Sempozyumu, İstanbul 1977.
- Tekinalp, Ünal:** *Türk Ticaret Hukukunu Ticari İşletme Bağlamında Yeniden Düşünmek*, Batider, Cilt: 24, Sayı: 3, 2008, ss. 5-16.
- Thévenoz, Luc/Dunand, Jean-Philippe:** *The Swiss Fiducie: A Subtle Conceptual Blend of Contract and Property*, *Fiducie face au trust dans les rapports d'affaires*, Bruxelles 1999.
- Ülgen, Hüseyin ve diğerleri:** *Ticari İşletme Hukuku*, 5. Baskı, İstanbul 2015.
- Ünal, Mehmet/Başpınar, Veysel:** *Şekli Eşya Hukuku*, 10. Baskı, Ankara 2018.